7/6634

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı

Sayı : B16APK610AR-GE-090 95307 13 /7/ **2005**
Konu : Soru Önergesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi: T.B.M.M. Başkanlığı KAN.KAR.DAİ.BAŞK.'nın 13/06/2005 tarihli ve A.01.0.GNS.0.10.00.02/34608 sayılı yazısı.

Antalya Milletvekili Sayın Feridun Fikret BALOĞLU'nun 7/6634-11768 Esas No'lu soru önergesinin cevabı ekte sunulmaktadır.

Bilgilerinizi arz ederim.

Atilla KOÇ
Bakan

EKLER :
1- Cevap (3 sayfa)
2- Geliştirme Planı (3 sayfa)

DAĞITIM:
Gereği:
T.B.M.M. Başkanlığına

Bilgi:
Başbakanlığa

İnönü Bulvarı No:5 06100 Emek / ANKARA Tel: (0312) 2969316 Fax: (0312) 212 88 67

7/6634

ANTALYA MİLLETVEKİLİ SAYIN FERİDUN FİKRET BALOĞLU'NUN 7/6634–11768 ESAS NO'LU YAZILI SORU ÖNERGESİNE İSTİNADEN HAZIRLANAN BAKANLIĞIMIZ CEVABI

BATMAN'ın HASANKEYF İlçesindeki tarihi eserlerin ILISU Barajı' nın yapımı ile sular altında kalma tehlikesini ve Sayın Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın "Hasankeyf'in kurtarılacağı"na ilişkin güvencesini;

7 Temmuz 2003 tarihinde, Kültür ve Turizm Bakanı Erkan Mumcu'ya yöneltilen bir soru önergesi ile TBMM gündemine getirmiştim. 08.09.2003 tarihli Bakanlık yanıtında;

"Ilısu Barajı çalışmaları henüz başlamamıştır" ifadesi yer almıştı.

Ayrıca 2003 yılı için kazı ve kurtarma projesine 550 milyar lira ödenek ayrıldığı bildirilmiştir. Aradan geçen 2 yıldan sonra kamuoyuna yansıyan haberlerde Ilısu Barajı inşaatının Ekim ayında başlayacağı belirtilmektedir.

SORU 1: Kamuoyunun Hasankeyf'in kurtarılmasına ilişkin tepki ve istemlerine karşın, Bakanlığınız son iki yılda, bu doğrultuda hangi "kurtarma" çalışmasını gerçekleştirmiştir?

SORU 3: Kültürü korumak ve geliştirmekte görevli Bakanlığınız, Hasankeyf'teki tarihi eserleri kurtarmak için bir proje geliştirmiş midir?

CEVAP 1-3 : Batman ili, Hasankeyf İlçesine bağlı Hasankeyf Örenyeri çok eski çağlardan günümüze kadar çeşitli uygarlıkların izlerini bünyesinde toplayan bir yerleşim merkezidir. Hasankeyf daha önceleri Roma ve Bizans Dönemlerinde küçük bir kent kişiliği yansıtmasına karşın, gelişmesi Artuklularla başlamıştır. Artuklulardan sonra Eyyubilerin eline geçen şehir, 1260'da Moğol istilası ile tahrip edilmiş, ancak 15. yüzyıl boyunca devam eden Akkoyunlular egemenliğinde yeniden canlanmıştır.

Çok geniş bir alana yayılmış olan Hasankeyf kalıntıları, kale, camiler, saray ve diğer mimari örneklerini içermekte ve şehrin ortaçağdaki önemini kanıtlamaktadır. Kalede yer alan Ulu Camii, aşağı şehirdeki Koç, Süleyman ve Rızk Camileri; plan kuruluş özellikleri açısından dikkat çekici yapılardır. Özellikle Dicle Nehri'nin doğu kıyısında yer alan ve bir Akkoyunlu eseri olan Zeynel Bey Türbesi, Sırlı Tuğla ve Çini Mozaik Dekorasyonu, Soğan Kubbesi ile çağdaş, Timur eserlerine paralellik göstermektedir.

Yukarıda belirtilen özellikleri ile Hasankeyf, ortaçağ Türk şehir dokusu hakkında önemli ipuçları vermektedir. Ancak, Güney Doğu Anadolu projesi çerçevesi içinde yapılacak olan Ilısu Barajı'nın, Hasankeyf'i sular altında bırakacak olması burada kazı çalışmalarının başlamasına neden olmuştur.

Batman İli, Hasankeyf ilçesinde bulunan ve Ilısu Barajının etkilenme alanı içinde yer alan Hasankeyf Örenyerinde, Mardin Müze Müdürlüğü Başkanlığında ve Prof. Dr. M. Oluş Arık sorumluluğundaki bir ekibin katılımıyla 1986 yılında kazılara başlanmıştır. 1992 yılında ara verilen çalışmalara, 1998 yılından itibaren yeniden devam edilmiştir.

1991 yılında, Bakanlığım mülga Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Gap Bölge Kalkınma İdaresi (gap-bki) Başkanlığı ve Hasankeyf Projesi Başkanı Prof. Dr. M. Oluş Arık arasında Hasankeyf'te yapılacak kurtarma ve belgeleme çalışmalarına ilişkin bir protokol imzalanmıştır.

Bu çalışmalar ile "Aşağı Şehir" deki Konut Bölgesi, Koç Camii doğusunda bir han, bir çarşı, bir dergah, bir zaviye, bir medrese, seramik fırını, Zeynel Türbesi civarında han ve medrese kalıntılarını içeren alan ortaya çıkarılmıştır.

Örenyerindeki hasar ve bozulmaların saptanması ve bunların geçici koruma önlemlerinin uygulanması ile muhtemel nakil projeleri için hazırlık çalışmaları da yapılmaktadır.

2002 yılında Hasankeyf Yukarı Şehir'de Alan Yönetimine hazırlık amacıyla yapılacak belgeleme çalışmalarının; herhangi bir kazı ve araştırma yapılmaksızın ve Prof. Dr. M. Oluş Arık'ın görüşleri de alınmak kaydıyla, Mardin Müze Müdürlüğü Başkanlığında Taçdam tarafından oluşturulan bir ekiple yürütülmesi için izin verilmiştir.

1986 ile 2003 yılları arasında bölgedeki önemli anıtsal yapılar üzerinde çalışmalar sürdürülmüştür. Bu anıtsal eserler arasında El-Rızk Camii, Sultan Süleyman Camii, Kızlar Camii, Doğu Surları, Zeynel Bey Türbesi (2004 çalışmalarında burasının aslında bir külliye olduğu ortaya çıkarılmıştır), İmam Abdullah Türbesi, Köprü Kalıntıları, Koç Camii, Büyük Saray, Küçük Saray, Ulu Camii ve Orta Kapı sayılabilir.

Bölgenin özel durumu göz önüne alınarak, Hasankeyf kazıları, 02/06/2004 gün ve 2004/7429 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Prof.Dr. Abdüsselam Uluçam'a verilmiştir.

Prof.Dr. Abdüsselam Uluçam başkanlığındaki bir ekip tarafından Hasankeyf Örenyeri'nde 2004 yılı kazı çalışmaları Zeynelbey Külliyesi, Salahiye Yapıları ve Yamaç Külliyesi'nde gerçekleştirilmiştir.

2005 yılında da söz konusu kazı, restorasyon, belgeleme, temizlik ve düzenleme çalışmaları; Prof. Dr. Abdüsselam Uluçam başkanlığındaki geniş katılımlı bilimsel bir ekiple, bakanlığımız, DSİ Genel Müdürlüğü ve Gap Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın finans desteği ile gerçekleştirilecektir. Bu amaçla 2005 yılı kazı çalışmalarının başlatılması için her yıl ayrı alınması gereken izin 25/05/2005 tarihinde verilmiştir.

Ayrıca, AB finasmanı ve GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin işbirliği ile yürütülmekte olan "GAP Bölgesi Kültürel Mirası Geliştirme Programı" "Güneydoğu Anadolu Kültürel Mirasın Korunması ve Turizmin Geliştirilmesi Planı" taslağında Hasankeyf arkeolojik alanında kapsamlı kazı ve kurtarma çalışmalarının gerçekleştirileceği yer almaktadır. (Ek-1)

7/6634

SORU 2: Son iki yılda Bakanlığınızın Hasankeyf'te "kurtarma" çalışmaları için ayırdığı ödenek ne kadardır? Bu ödeneğin ne kadarı harcanmıştır?

CEVAP 2 : DSİ Genel Müdürlüğünce Ilısu Baraj Gölü alanında kalacak olan bölgede yürütülen kazı çalışmaları için ayrılan toplam 800.000 YTL ödeneğin 378.100 YTL.lik kısmı Hasankeyf Kazıları için ayrılmış olup bu ödenek Hasankeyf Mal Müdürlüğüne kazı başkanlığınca kullanılmak üzere aktarılmıştır. Gap Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığınca Hasankeyfde 2005 yılında gerçekleştirilecek çalışmalar için ayrılan 1.014.000 YTL ödeneğin aktarımı gerçekleştirilmiştir.

2003 – 2005 YILLARI HASANKEYF KAZISI ÖDENEKLERİ AŞAĞIDA GÖSTERİLMİŞTİR.

Yıllar	**Kültür ve Turizm Bakanlığı**	**GAP İdaresi**	**DSİ**	**Toplam**
2003	-	550.000.000.000 TL	-	550.000.000.000 TL
2004	25.000.000.000 TL	478.500.000.000 TL	-	503.500.000.000 TL
2005	40.000.000.000 TL	1.004.266.000.000 TL	378.100.000.000 TL	1.422.366.000.000 TL
			Genel Toplam	2.475.866 YTL

Ayrıca, 2003 yılında Bakanlığımız bütçesinden Batman İli Özel İdaresine alt yapı uygulama projeleri için 427.500.000.000. TL ödenek gönderilmiştir.

7/6634 EK-1

BATMAN

EYLEM PLANLARI

Giriş

Batman ilinde çok çeşitli tarihi değerler ve su altında kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış olan belirgin sosyo-kültürel yapıları yansıtan yerleşimler bulunmaktadır.

İldeki en önemli kültürel miras alanı, Hasankeyf antik kentidir. Bazıları hala ev olarak kullanılan çok sayıda mağara bulunmaktadır.

Hasankeyf, tarihi önemi nedeniyle sit alanı olarak ilan edilmiştir. Ancak, Ilısu Barajının tamamlanması ile antik yerleşim biriminin sular altında kalması tehdidi altındadır.

2004'te Batman'da Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından tescil edilmiş olan 38 kültürel miras yapısı vardır ve bunların 25'i Hasankeyf'tedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kaydedilen kültürel miras yapılarının sayısı ise 12 olup bunların da 10'u Hasankeyf'tedir.

Bölge stratejileri bölümünde önerilen eylem programlarının tamamı, Batman'da kültürel miras ve turizmin geliştirilmesi açısından da önemlidir. Aşağıdaki tabloda Batman'la ilgili eylem programları özetlenmekte ve daha sonraki bölümde eylem programlarının ayrıntıları verilmektedir.

Amaçlar	Hedefler	Stratejiler	Eylem/Eylemler
1 - Bölge'nin tarihi, kültürel ve doğal kaynaklarını entegre bir şekilde korumak ve yönetmek.	1.2 Bölge'nin karakterini tanımlayan tarihi yerleşimler, eserler ve alanları korumak.	1.2.1 Kültürel miras varlıkları için politikalar geliştirmek ve gelişmenin yarattığı baskılar, tahribolma veya yetersiz kaynakların tehdidi altındakileri kurtarmak üzere derhal harekete geçmek.	1.2.1.1 Tehdit altındaki arkeolojik alanlardaki kazıları ve kurtarma çalışmalarını hızlandırmak
			1.2.1.3 - Sit alanları yönetim planlarını hazırlamak
			1.2.1.4 - Anıt eserler için koruma ve geliştirme projelerini hazırlamak

Amaçlar	Hedefler	Stratejiler	Eylem/Eylemler
		1.2.2 Kültürel miras varlıkları için teknik destek sağlamak	1.2.2.1 İl Özel İdarelerinde "restorasyon, restitüsyon ve röleve" proje büroları ve Vallilik bünyesinde "koruma, uygulama ve denetleme büroları" kurmak
2 Bölge'nin insanlarını ve ziyaretçileri Bölge'nin kültürel miras açısından taşıdığı önem hakkında eğitmek ve bilgilendirmek	2.1 Bölge'deki müzeleri ve turizm bilgilendirme ve tanıtım merkezlerini iyileştirmek ve oluşmalarına katkıda bulunmak.	2.1.1 Önemli turistik yerler için turizm bilgilendirme ve tanıtım merkezlerini oluşturmak.	2.1.1.1 Turizm Bilgilendirme ve Tanıtım Merkezleri - Politikaların oluşturulması ve merkezlerin inşaatı
		2.1.2 Müzeler yalnızca sergi leme mekanı olmamalı, aynı zamana eğitim ve bilinçlendirme merkezleri rolünü de üstlenmelidirler.	2.1.2.1 Önemli yerleşim yerlerinde müzeleri, birden fazla işlevi; müze, turizm bilgilendirme ve tanıtım merkezleri vs. barındıran kültür merkezleri olarak olarak yeniden yapılandırma.
3 Bölge'nin benzersiz kaynaklarını tanitmak ve insanları bunlardan keyif almaya ve bunları kutlamaya davet etmek.	3.1 Hedef turizm pazarlarında Bölgeyi, üst düzey kültür ve miras tabanlı bir yer olarak konumlandırmak.	3.1.1 Bölge'ye ziyaretleri artırmak için bir dizi pazarlama stratejisi geliştirmek	3.1.1.2. - El sanatları için bir pazarlama stratejisi geliştirmek.
4 Kamu ve özel sektörü Bölge'nin mevcut değerlerini güçlendiren fiziksel kaynakları ve insan kaynaklarına yatırım yapmaya teşvik etmek.	4.1 Bölge'deki fiziksel koşulları iyileştirmek.	4.1.1 Bölge'ye ve turistik yerlere erişimi iyileştirmek.	4.1.1.1 Ulaşım ağı ve bakımını iyileştirmek
5 Bu hedeflere ulaşmak için gerekli tüm ortaklıkları koordine ve teşvik etmek	5.1 – Plan önerilerinin uygulanmasından sorumlu il ve Bölge kurumlarını oluşturmak.	5.1.1 Kültürel miras ile ilgilenen STK'ların kuruluşunu teşvik etmek. Kültürel miras ve turizm gelişmesinden sorumlu bir Bölge kuruluşu oluşturmak.	5.1.1.2 - Doğal, arkeolojik, tarihi ve kentsel sit alanları için Alan Yönetimi oluşturmak.
			5.1.1.4 - Bölge'deki her anıt eser için bir Anıt Eser Kurulu oluşturmak.

Eylem 1.2.1.1 BATMAN - Hasankeyf arkeolojik alanında kapsamlı kazı ve kurtarma çalışmaları

Ilısu Barajının yapımı sonucunda Hasankeyf ve çevredeki arkeolojik alanların kaybedilmesi veya kısmen kaybedilmesi, Bölge'nin kültürel miras ve turizm potansiyelini olumsuz yönde etkileyecektir.

Baraj inşası dikkate alınarak arkeolojik alanlardaki kazılar ve kurtarma çalışmaları, GAP BKİ tarafından sağlanan mali kaynaklarla 1991'den bu yana sürdürülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Devlet Su İşleri'nin (DSİ) mali desteği ile bu kurtarma çalışmalarının (Hasankeyf'te) gelecek altı yıl içinde sonuçlandırılması amacıyla yeni bir ekip görevlendirmiştir.

Beklenen Sonuçlar:. Kazılar ve kurtarma çalışmaları, suların yükselmeye başlamasından önce sonuçlandırılmıştır ve kurtarılan kültürel mirasın tamamı, baraj yapımından etkilenmeyen başka bir kültürel miras alanında bütün bir şekilde sergilenmektedir.

Eylem tanımı: Ilısu Barajının yapılmasının kesin görünmesi nedeniyle baraj inşasından etkilenen bütün tarihi ve arkeolojik yerleşim birimlerindeki kazı çalışmalarının, suların yükselmeye başlamasından önce tamamlanması gerekmektedir. Çevresel yönetim planlarına paralel olarak bir Eylem programı, hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.

Çalışmaların oldukça kısa bir süre içinde tamamlanmasının gerekmesi nedeniyle KMTKB, teknik ve mali açıdan ulusal ve uluslararası destek konusundaki olanakları en kısa süre içinde araştırmalıdır.

Eylem yönetimi: Kazı ekibi, Batman Valiliği ve İl Özel İdaresi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, DSİ ile KMTKB, bu Eylemin Bölgesel koordinasyonundan sorumlu olacaktır.

Eylemin süresi ve zamanlaması: Mevcut kazı ekibinden kazı çalışmalarını altı yılda tamamlaması istenmiştir.

Bütçe: Hasankeyf arkeolojik alanında kapsamlı kazı ve kurtarma çalışmaları, alanın Bölge kültür mirasına ve turizmine katkılarından dolayı Bölgesel eylem olarak formüle edilmiş ve bütçe orada verilmiştir.

Eylem 1.2.1.3. BATMAN- Sit alanı yönetim planlarının hazırlanması.

Envanter çalışmaları devam ederken, önemli sit alanların yönetim planları hazırlanması önem taşımaktadır. İlde en çok ziyaret edilen turistik alan Hasankeyf antik kentidir. GAP Bölgel Kalkınma Planı, Hasankeyf için bir araştırma, kazı ve kurtarma projesi başlatmıştır. Kültürel mirasın korunması açısından bu eşsiz mirasın sular altında kalmasının arzu edilen bir durum olmamasına karşın, Ilısu Barajının yapım kararının alınmış olduğu anlaşılmaktadır. Eylem Planı, aşağıdaki konularda acilen bir araştırma yapılmasını önermektedir:

Kazı, kurtarma çalışmaları ve arkeolojik alan yönetimine ilişkin yeni mevzuat değişikliklerine göre yönetim planları hazırlanması;

Sular altında kalmasından önce bu turistik alanın tanıtılması;

Ziyaretçilerin kazalara ve tarihi yapıların da kasıtlı tahribata karşı güvenlik ve emniyetinin sağlanması amacıyla gerekli önlemlerin alınması;

Bir açık hava müzesi ve çeviri merkezi kurulması imkanlarının araştırılması.

Kozluk Kalesi, Batman halkının ilin turizm potansiyelinden yararlanılması amacıyla kullanmak istediği başka bir turistik alandır. Orta ve uzun vadede bunun bir öncelikli eylem olarak görülmesi gerekmektedir.

Sorunlar: Hasankeyf'in Bölge'deki en ilgi çekici turistik yerlerden biri olmasına karşın bir yönetim planı olmadığı anlaşılmaktadır. Eğer bir yönetim planı varsa, bunda koruma mevzuatındaki son değişiklikler ışığında değişiklikler yapılması gerekmektedir.

Emniyet ve güvenlik önlemleri alınmadığı taktirde turizm, kültürel mirası olumsuz yönde etkileyebilir. Mevcut durumda Hasankeyf'te ziyaretçilerin rahat gezebilmesi için bazı güvenlik önlemleri olmakla birlikte korkuluklar ve bilgilendirme levhalarının durumu yetersiz ve bakımsızdır.

Beklenen Sonuçlar: Önemli turistik merkezlerle ilgili yönetim planları tamamlanmıştır ve ziyaretçiler, bunları tehdit etmeden ziyaret edebilir.

Eylem tanımı: Yeni mevzuatta (5226 sayılı Yasa ile değişiklik yapılan 2863 sayılı Yasa) belirtildiği şekilde Yönetim Planlarının Hazırlanması.

Bu çerçevede, Batman Valiliği ve İl Özel İdaresi proje bürolarının kurulmasından sonra kazı ve kurtarma çalışmaları yanı sıra Ilısu Barajından etkilenmeyecek alanları kapsayan bir yönetim planının acil olarak hazırlanması gerekmektedir. KMTKB, ayrıca bu konuda teknik destek ve yardım